

Szakköreinknek figyelmébe ajánljuk ezt a kisednevelés történetében korszakos fordulót jelentő klasszikus írást: érdemes lenne magyarázattal a maga egészében magyarul is közre adni.

A Brunszvik (1775—1861)—Fröbel (1782—1852), illetőleg az Angyalkert (1828)—Kindergarten (1840) kapcsolatát (?) illetőleg más alkalommal.

kf.

Új tantervet kapott a népiskola. A magyar népoktatás fejlődésében jelentős állomás az 1940. évi XX. t.-c., mert végre tető alá hozta a régóta sürgetett nyolcosztályos népiskolát. E törvény hatálybalépése természetesen új népiskolai tanterv kiadását tette szükségessé. Az új tanterv és a hozzátartozó útmutatások már meg is jelentek s az életbeléptető 55,000/1941. V. számú miniszteri rendelet értelmében 1941. szeptember 1. napjától kezdve alkalmazzák.

Népoktatási alaptörvényünk, az 1868. évi XXXVIII. t.-c., megjelenése óta ez a negyedik állami népiskolai tantervünk.

Az első 1877. augusztus 26-án 21,678. sz. a. kelt rendelettel lépett életbe. Az egész munkálat nem bő terjedelmű. Még a tanítás anyagát sem részletezi, csak nagy általánosságban határozza meg. A tantárgyak eléréndő célját sem jelöli meg mindenütt. Nem különíti még el a tantervi részt az utasításoktól; a tanítási anyag felsorolása közben mindenhol találunk módszeres utasításokat is. Ez a mai szemmel nézve kezdetleges, de az előző korszak egyöntetű irányítást nélkülöző munkásságával szemben roppant haladást jelentő tanterv 28 esztendeig volt érvényben.

A másodikat 1905. június hó 16-án 2202. eln. sz. a. rendelte el a vallás- és közoktatásügyi miniszter. Ez a békebeli, boldog Magyarország tanterve volt. Magán hordja az ezredéves emlékünnepegy nyomán fakadó büszkeséget és az akkori kornak nyugatról beáramló, főleg intellektuális életszemléletét. Az előbbivel összehasonlítva vaskos kötet, amelyben a tantervi rész már elkülönül az utasításoktól. Az utasításokban is külön szerepel általános és különös rész. Utóbbiban az egyes tantárgyak tanítására vonatkozó módszeres útbaigazítások találhatók. Az egyes tantárgyak célja már mindenütt meg van jelölve, de a népiskola célkitűzését még sehol sem találjuk. Ez a tanterv 20 évig irányította a népiskola munkáját.

Sorrendben harmadik az 1925. évi tanterv és a hozzá 1932-ben kiadott utasítások. Ez a világháború veszteségei és forradalom hozalmi után magára eszmélő csonka ország tanításterve. Benne a világszerte megindult nevelésügyi újítások magyarnyelvű képviselőjét kell látnunk. Az emberi észbe vetett feltétlen hit megingása eredményezte az előző korszak értelmi nevelésének egyoldalúságával szemben egyébirányú nevelési feladatok fokozottabb hangoztatását. Jelentős újításokat hozott a tanítási anyag, de főleg módszeres téren. Az 1925-től 1932-ig terjedő hét esztendő, amíg az utasítások is meg nem jelentek, volt a magyar népoktatás legmozgalmasabb, de

egyben leggyümölcsözőbb korszaka. Érdekes, hogy még főleg módszeres téren az 1905-ös tantervvel szemben nagy haladást jelentett; addig a vezető elvek tekintetében semmi újat sem hozott, mert általános utasítási része az előzőnek majdnem szószserinti utánzata. Ennek a ténynek az a magyarázata, hogy 1925 körül elsősorban a gyakorlati nevelők érezték ösztönösen a népiskolai nevelés helyes útját, az elvi háttér keresésének ideje akkor még nem érkezett el. Ez az 1925-ös tanterv az 1941—42. iskolai esztendő kezdetéig, azaz 16 évig, volt a magyar népoktatás törvénykönyve.

Az 1941. évi, új tanterv előző társaitól eltérően nem egy kötetet alkot, hanem öt kötetben látott napvilágot. Ez azonban nem terejedelembeli növekedést jelent, mert alakja szintén megváltozott. A régiek nyolcadrét alakjával szemben tizenhatodrét nagyságú. Beosztása a következő: I. kötet a tanterv, II. kötet a tanítási anyag részletezése, a III. kötet tartalmazza az általános útmutatásokat, a IV. és V. pedig a részletes útmutatásokat. Gyakorlati szempontból az 1925. évi tanterv szerves folytatásának, mondhatnók szellemi gyermekének tekinthetjük. Annak túlzásoktól mentesebb, reális alapú és az észlelt tapasztalatokkal gazdagabb kiadása. Új benne a *tanítási anyag részletezése* c. II. kötet. Eddigi tantervekben még nem szerepelt ebben a formában. Ez az első népiskolai tantervünk, amely — legalább a népiskola felső tagozatának egyes tantárgyaiban — különbséget tesz falusi és városi népiskolák között. A tekintetben is haladás mutatkozik, hogy a fiúk és leányok nevelésének eltérésére az általános útmutatási részben nemcsak külön fejezetet szentel, hanem ez a szempont egyes tantárgyak anyagának kiszemelésében is érvényesül. Kétségtelen, hogy: a tanító-ság felé megnyilatkozó bizalom jele az is, hogy eddigi tanterveket utasítások követték, az újhoz pedig a kivitelben több szabadságot adni látszó útmutatásokat csatoltak.

Az 1925. és 1941. évi népiskolai tantervek közötti eltérést leginkább azzal szemléltethetjük, ha egymás mellé helyezük azt, miképpen fogalmazta meg mindegyik a népiskola célját.

Az 1925. évi tanterv szerint, »a népiskola célja a hazának vallásos, erkölcsös, értelmes és öntudatosan hazafias polgárokat nevelni, kik az általános műveltség alapelemeit bírják és képesek arra, hogy ismereteiket a gyakorlati életben értékesítsék.«

Az 1941-es pedig azt mondja: »a népiskola feladata hogy a gyermeket vallásos és erkölcsös állampolgárrá nevelje, illetőleg a nemzeti művelődés szellemének megfelelő, általános és gyakorlati irányú alpműveltséghez juttassa és ezáltal az életben való helytállásra és további tanulmányokra is képessé tegye.«

E két célkitűzés egymásutáni gondos átolvasása minden részletes taglalás mellőzésével is világosan mutatja azt a különbséget, ami a két tanterv benső tartalmában szintén mutatkozik.

Megállapíthatjuk, hogy a tanítás anyagának osztályok szerinti elrendezésében csak annyit a változás, amennyit az eddigi hatosztályos népiskolának nyolcosztályossá fejlesztése feltétlenül megkíván. Új anyag-alig található;

ami többlet mutatkozik, azt a korszerűség tette szükségessé. Egyébként nagyjából az a helyzet, hogy amit eddig az V—VI. osztályban két év alatt kellett elvégezni, annak megtanítására most négy esztendő áll rendelkezésre. Az eddigi V—VI. osztályok tanítási anyaggal való zsúfoltsága tehát megszűnt. Módszeres eljárás terén sincs nagy különbség a két tanterv között. A népiskola nevelő munkáját irányító elvek tekintetében azonban már elég nagy eltérések mutatkoznak. Ezek az elvek a régi tanterv általános utasítási részében, az újnak pedig általános útmutatási részében, a III. kötetben, vannak lefektetve.

Az 1941. évi tanterv III. kötetének gazdag tartalma és sokoldalúsága határozottan feltűnő, ha az 1925-ös tanterv általános utasításainak (amelyek voltaképen az 1905. évből vannak átvéve) szokásos *értelmi, erkölcsi, esztétikai nevelés, a nevelés gyakorlati jellege, iskolai élet rendje* felosztásával összehasonlítjuk. A nélkül, hogy e helyütt részletes ismertetésbe bocsátkoznánk, csupán azokra a vezető gondolatokra mutatunk rá, amelyek az új tanterv köteteit áthatják. Ezek többek között: a *nemzetnevelés* gondolata, a *vallásos* alapon való *erkölcsi* nevelés elve, a *társadalmi* (szociális) nevelés eszméje, az *értelmi* nevelés mellett *egyéb nevelési feladatok erőteljesebb hangsúlyozása, életközelség és reális életszemlélet, a túlzott módszereskedéstől való tartózkodás* stb.

Ha az új népiskolai tantervet összehasonlítjuk a gimnáziumi és leánygimnázium 1939 óta érvényben levő tantervével, azt állapíthatjuk meg, hogy annak általános útmutatásai és ennek általános utasítási kötetete nemcsak beosztásban, a fejezetek címében, hanem azok tartalmában is majdnem szószerint megegyezik. Mi lehet ennek az oka? Eddig u. i. nem igen fordult elő, hogy különféle iskolafajok vagy fajok utasításai megegyeznének. Az okot a következőkben látjuk: Nevelésügyünk felelős intézői szükségét érzik annak, hogy a különböző iskolák nevelése egyöntetűen folyjon, azaz egységes elvek szerint menjen végbe. Mivel mindezekéig — sajnos — még nem rendelkezünk egységes nemzetnevelési kerettörvénnyel, amely a kisdied-óvótól az egyetemig szabályozná iskolaszervezetünket — mint pl. a 29 cikkelyből álló olasz Carta della Scuola — azért az iskolák benső életét irányító általános irányelveknek kell megegyezniök. Erre a benső egységre törekvés valóban öröndetes jelenség, mert iskolaszervezetünk egységét igazán csak az a szellem teremtheti meg, amely az iskolákban működő nevelők lelkében él. Ennek kialakításához pedig a tantervek általános utasítási részében nyilvánuló vezérlő nevelési elvek nagyban hozzájárulnak. Reméljük, hogy a tantervek reformálásában soron következő iskolafajok általános útmutatásait szintén a már kifejtett gondolatok fogják irányítani.

Az 1941. évi népiskolai tanterv épen neveléstani szempontból haladást jelent. A legutóbbi évtizedek neveléstudományi kutatásának sok leszűrt eredményét látjuk benne megvalósulva. Ez az új tanterv méltóképen indítja útnak a most megszületett nyolcosztályos magyar népiskolát.